

PREDGOVOR

(James J. Fox)

Uvod u San

Derek Freeman odabrao je naslov *Diltheyev san* za ovu zbirku ogleda, a u prvom ogledu ovog sveska, »Ljudska priroda i kultura«, on objašnjava značenje tog izbora naslova. Diltheyev san nudi živopisnu metaforu za temeljnu napuklinu koja se počela otvarati u devetnaestom stoljeću, između naturalističkih i idealističkih modaliteta istraživanja u znanostima o čovjeku. Tijekom dvadesetog stoljeća ta je napuklina postala rastući ponor i upravo je premošćivanje tog ponora ono čemu je Freeman posvetio znatan dio svoje istraživačke karijere.

U šest elegantnih ogleda od kojih se sastoji ovaj svezak, Freeman nudi kritičke argumente za alternativnu – »interakcionističku* – paradigmu u društvenim istraživanjima. Pisani u intervalima, tijekom razdoblja od preko trideset godina, ovi ogledi – od kojih je svaki bio izložen kao javno predavanje – označavaju progresivnu artikulaciju njegovog mišljenja i njegovo nastojanje da dade intelektualni kontekst svojim idejama. Paradigma koju on izlaže trebala bi konstituirati novu »znanost o ljudskim vrijednostima«, čvrsto utemeljenu u evolucijskom razumijevanju ljudske prirode, ali uvažavajući pritom sposobnosti odlučivanja ljudskih jedinki, kao i posljedice tih izbora za adaptivnu raznolikost ljudske vrste.

U vrijeme kad je započeo razvijati svoje zamisli, Freeman je bio usamljeni glas u australskoj antropologiji, koji se

* Freemanov pojam »interakcionizam« odnosi se na međudjelovanje prirode i odgoja u razvoju čovjeka, te ga treba razlikovati od »interakcionizma« u filozofiji uma, kao i od »simboličkog interakcionizma« u sociologiji – op. prev.

zalagao za snažno povezivanje antropologije s biološkim znanostima. Njegova je polazna točka bilo odbijanje onoga što je smatrao dominantnom »kulturalističkom« perspektivom, koju je pripisivao utjecaju Franza Boasa na američku antropologiju. Važno je uočiti da je kritički prvi ogleđ u ovom svesku napisan 1969. godine. On sadrži, u zametku, mnoge zamisli koje će Freeman razviti tijekom sljedećih trideset godina. Postoji, dakle, zamjetna intelektualna konzistentnost kritike Boasovog kulturnog determinizma u prvom ogleđu ovog sveska s historijskom analizom utjecaja »boasovskog kulturalizma« u zaključnom ogleđu.

Oni čitatelji koji su Freemana upoznali ponajviše putem prijedora pokrenutog njegovom kritikom istraživanja Margaret Mead na Samoi, možda neće u potpunosti uočiti da je, od početka, Freemanovo glavno žarište uvijek usmjereno prema zamislima njezinog učitelja, Franza Boasa. Freeman je prvu mladenačku monografiju Meadove, *Sazrijevanje na Samoi*, smatrao ključnim tekstom u potporu Boasovoj kulturnoj perspektivi, te je opovrgavanje njezinih teza bilo sredstvo za podiranje takvih zamisli. Ogleđi u ovom svesku razjašnjavaju, dakle, intelektualna pitanja koja je Freeman smatrao središnjima za svoje kritičke napore.

Intelektualno putovanje od Samoe do Samoe

Bilo je to 1938. godine, dok je Freeman studirao na Koledžu Sveučilišta Victoria u Wellingtonu, kad se upoznao s istraživanjem Meadove na Samoi. Ernest Beaglehole, koji je studirao antropologiju na Sveučilištu Yale, preporučio je Freemanu neka pročita *Sazrijevanje na Samoi*. Godinu dana kasnije Freeman se prijavio na natječaj za učitelja na Zapadnoj Samoi. Namjera mu je bila, kako je opisao, da »podupre već slavne nalaze Meadove« vlastitim istraživanjem. On je, dakle, u ranoj dobi, bez oklijevanja podupirao boasovsku tradiciju kulturne antropologije.

Do travnja 1940. godine doputovao je u Apiu, kako bi preuzeo dužnost, te je ostao na Samoi do studenoga 1943. godine. Kao lokalni školski učitelj, Freeman se udubio u proučavanje samoanskog jezika, te je nakon dvije godine zaključio kako vlada jezikom dovoljno dobro da može poduzeti intenzivnije antropološko istraživanje. Odlučio je istražiti lokalnu zajednicu Sa'anapu, naselje koje je u to doba imalo oko 400 stanovnika.

Godine 1942., u Sa'anapuu, Freedman je upoznao starog poglavicu Lauvi Vainu'u, te njegovog najmlađeg sina Fa'imota. Kad je Fa'imoto iznenada umro, Lauvi je posvojio Freemana kao sina, te ga pozvao u svoju kuću da tu živi. Kasnije, godine 1943., poglavice Sa'anapua dodijelili su mu jednu od svojih titula, Logona-i-Taga, dajući mu pravo prisustva svim zasjedanjima poglavica.

Manje od godinu dana od početka njegova lokalnog istraživanja samoanskog društvenog života, Freeman je odlučio napustiti Sa'anapu, kako bi se pridružio Novozelandskoj mornaričkoj dobrovoljačkoj pričuvu. Premda je nakratko posjetio Samou 1946. godine, nije se vraćao nastaviti svoje antropološko istraživanje u Sa'anapuu sve do 1968. godine.

Tijekom dvadeset i pet godina, u međuvremenu, Freeman se etablirao kao istaknuti etnograf i važna figura u socijalnoj antropologiji. Godine 1948., na temelju rada *Društvena struktura samoanske seoske zajednice*, Freeman biva nagrađen magistarskom diplomom iz antropologije pri Sveučilištu u Londonu, te dobiva priliku provesti terensko istraživanje naroda Iban u Sarawaku. Između 1951. i 1953. godine, a na temelju tog istraživanja u Sarawaku, provedenog od siječnja 1949. do lipnja 1951. godine, Freeman izrađuje i važnu studiju *Izvešće o Ibanima*, za vladu Sarawaka, kao i svoju doktorsku disertaciju *Obitelj i srodstvo među Ibanima Sarawaka*, za Sveučilište u Cambridgeu. U srpnju 1954. godine, imenovan je za znanstvenog savjetnika u antropologiji, u Istraživačkoj

školi pacifičkih studija pri Australskom nacionalnom sveučilištu (ANS). Ostao je na Odsjeku za antropologiju tijekom cijele svoje karijere.

Tijekom pedesetih godina Freemanov je rad usredotočen na pitanja srodstva i društvene organizacije. Njegova etnografska istraživanja o Ibanima izuzetna su po svojim pojedinostima i uvidima. *Izvešće o Ibanima* ponovno je objavljeno 1970. godine, u sklopu *Monografija socijalne antropologije Londonske škole ekonomije*, kao suvremeni klasik socijalne antropologije.

Do ranih je šezdesetih godina, međutim, Freeman započeo propitivati usku osnovu antropoloških metoda i teorije koju je poučavao, te se okrenuo od proučavanja pravila i strukture prema istraživanju psihoanalize, etologije i evolucijske biologije. Upoznao se sa zamislima Karla Poppera, s kojim je započeo dugotrajnu prepisku. Slijedeći tu promjenu u smjerovima istraživanja, Freeman je 1963. godine uzeo dopust na ANS-u, kako bi studirao na londonskom Institutu za psihoanalizu. Pohađao je seminare na Klinici Tavistock koje je držao John Bowlby, te je putovao u Njemačku kako bi se posavjetovao s Konradom Lorenzom i I. Eibl-Eibesfeldtom o svojim planovima za istraživanje ljudske etologije. U tom je razdoblju Freeman počeo zasnivati mogućnosti nove znanosti o ljudskim vrijednostima, koja bi bila u skladu s biologijom.

Na povratnom putovanju u Australiju, 1964. godine, Freeman je, nakon mnogo godina, ponovno pročitao *Sazrijevanje na Samoi* Margaret Mead, te je s novom svjesnošću prepoznao relativističke postavke te knjige i njezin nedostatak ikakvog biološkog razumijevanja adolescentskog ponašanja. Odlučio je vratiti se na Samou i nastaviti vlastita istraživanja, sa svojih novopronađenih bihevioralnih i filozofskih motrišta.

Dvije godine kasnije, Freeman je uspio ishoditi daljnji dopust na Sveučilištu. Sa suprugom i dvije kćeri vratio se u

selo Sa'anapu, te je tamo živio pune dvije godine, od početka 1966. do kraja 1967. Za to je vrijeme namjerno posjetio Manu'u, glavni lokalitet istraživanja Meadove, te je započeo vlastita istraživanja koja su na kraju dovela do njegovog opovrgavanja ranijeg rada Meadove na Samoa.

Godine 1968. Freeman se vratio u Canberru i odmah se bacio na razvoj zamisli o novoj »interakcionističkoj« paradi-gmi. U tom je zadatku vidio dva aspekta. Prvi je bio izložiti njegovu intelektualnu viziju; drugi je bio pokazati manjkavosti istraživanja Meadove na Samoa, jer je to istraživanje za njega predstavljalo jedan od kamena temeljca antropološkog zdanja koje je odbacio. Ogledi u ovom svesku, od kojih se prvi pojavio u ANS-ovoj publikaciji Čovjek i nova biologija, 1970. godine, dokumentiraju slijedne faze tog intelektualnog putovanja.

Jedrenje u dubokim vodama: Prijepor s Meadovom

Derek Freeman uvijek je u svoj rad unosio snažnu osobnost i čvrsto usmjerenu pozornost. Ideje su bile od najveće važnosti, a njegovi su intelektualni interesi pribavljali poticajno vodstvo njegovom načinu života. Stoga, kad se jednom našao upletenim u prijepor oko rada Meadove, nakon izlaska iz tiska njegove knjige *Margaret Mead i Samoa: Stvaranje i rušenje antropološkog mita* 1983. godine, više nikako nije mogao napustiti svoju poziciju, odgovarajući na negodovanje kojim se izražavala potpora Margaret Mead. Riječima samoanske izreke koju je uživao navoditi: »Kakvoća kanua provjerava se u dubokim vodama.«

Uvijek se iznova, u tom razdoblju kušnje, osjećao pozvanim odgovoriti svojim kritičarima, čak i onim najbeznačajnijima i onima s najmanje razumijevanja. Tijekom dvadeset godina mirovine ustrajno je nastavljao odgovarati tim kritičarima. Kad god se vratio debati, profinio je i proširio doseg svojih argumenata. Njegov je glavni odgovor bio pisanje nastavka, *Kobna obmana Margaret Mead*, 1999. godine,

koji predstavlja minuciozan i zaokupljajuće suosjećajan prikaz vremena što ga je Meadova provela na Samoi, utemeljen ponajviše na njezinim dnevnicima i pismima koja se čuvaju u Kongresnoj knjižnici.

Čak i nakon što se pojavila ova druga knjiga, prijepor se nastavio i Freeman je nastavio podastirati nove dokaze u potporu svojim stavovima. Zaključni ogled u ovom svesku, napisan u ožujku 2001. godine, neposredno prije smrti, predstavlja njegovu završnu riječ u pogledu prijevora. Freeman ogled završava riječima: »Prijepor oko samoanskog terenskog rada Margaret Mead tako je, za mene, napokon priveden kraju.«

Dvije se značajke očituju u svim Freemanovim spisima: dotjeranost izraza i erudicija. Freeman je imao stil pisanja kojim bi zaokupio čitatelja, te je smatrao da nema potrebe odvajati poeziju od biologije dok bi obrazlagao antropologiju izbora ili pisao u pohvalu hereze. Oblikujući svoje argumente, jednako je rado citirao Shakespearea ili Audena, kao i Darwina, Huxleyja ili Poppera. U svojim znanstvenim i humanističkim razmatranjima pozivao se na vrijednost budističke obazrivosti, a, poput Huxleyja, privlačila ga je praksa u skladu s budističkim etičkim načelima.

This text is taken from *Diltheyev San: Ogledi O Ljudskoj Prirodi I Kulturi*,
by Derek Freeman, translated by Armano Srblijinović, published 2016 by Jesenski i Turk,
Zagreb, Croatia, and ANU Press, The Australian National University, Canberra, Australia.